

Borbély Szilárd: „Nyugszol a’ nyárfáknak lengő hívesében”. Tanulmányok Csokonairól

Szerkesztette Debreczeni Attila, Szilágyi Márton és Debreczeni-Veisz Bettina

Csokonai könyvtár 62

Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó–Déri Múzeum, 2023, 292 l.

BODROGI Ferenc Máté

Debreceni Egyetem, habilitált egyetemi adjunktus

ORCID: 0009-0000-9016-7370

„*Nyugszol a’ nyárfáknak lengő hívesében*” – kevés poétikusabb címmel találkozhatni, főként szakmunkák esetében. Nem maradt idő, hogy Borbély Szilárd egyedül véglegesítse habilitációs értekezéséből kibontakozó következő monográfiáját, így kollégái siettek a segítségére – így vált az utolsó tudományos kötetévé, évekkel később. A szépiró, esszéista, kritikus, textológus, egyetemi oktató családapa egyik hatyúdala tehát e posztumusz kiadvány az egyre-másra megjelenő szépirodalmiak mellett, mely az irodalomtörténész arcélét kontúrozza tovább; s archiválja is egyben.

Mint a kötet szerző kifejti, célja, hogy egy Csokonai-életrajz megírásához szolgáltatson elméleti belátásokat, miközben mélyfúrásokon keresztül vizsgálja az életrajzírás lehetőségeit, háttéranyaggal, illetve praktikus megfontolásokkal gazdagítva a készülő, véglegesített munkát. Az írások ugyanakkor óhatatlanul módszertani kérdéseket is feszegetnek megírásuk módja és formája által, illetve egy-egy részlet egyben az életrajzírás stiláris és szakmai határait is fűrkészi. (11.) E szándék jegyében a kötet nem kíván valamiféle koherens, zárt módszertani ajánlatot megfogalmazni, ennek megvalósulatlansága tehát nem is kérhető rajta számon. Mindazonáltal a Csokonai életéről szóló ambiciózus biográfia előkészítéseként e kiadott nagyvű előtanulmány a költő életét mint „az életrajzi textualizálással kapcsolatos kérdések vizsgálatának hálás terepét” kutatja. (20.) Borbély Szilárd mindig is vonzódott a nyelviesítés, az írás, ha úgy tetszik a „szkribális megelőzöttség” problematikájához; nyelvművész volt, tagadhatatlanul. Ezt a kötet alcímei teljes egyértelműséggel tanúsítják (*Fikciós beleírás a textualizációba; Mitizált textusok; A város textualizált önképe; A város textualizálása és az anyai rokonság kitörlése; A textualizálás homályban maradt részletei; Az életrajzra fókuszált textualizáció stb.*). 2006-os, *Árkádiában* című tanulmánykötete – ennek ősjeleneteként – már alcímével is így beszél hozzánk: *Történetek az irodalom történetéből*. Árkádia nem csupán Kazinczyék számára volt a fikcionálisnál a maga nemében jóval faktumszerűbb „ország”, hanem Borbély számára is. Árkádiát mint az irodalom történetének honát, valós terepét szerette és kutatta, mivel úgy látta, hogy „csapdában van, amikor történeteket mond újra, ezért igyekezett tudatosan alkalmazni elbeszélői mintákat” – olvashatjuk a 2006-os fülszövegében. Egy olyan szakember jegyzi ezt a csaknem húsz

évvel ezelőtti utószót, aki már itt fájdalomról és rezignációról ír önmagával kapcsolatban, az illető könyvecske hátoldalának portréfelvételén pedig látszik, hogy a fotó kedvéért sem vette le a hátizsákját, amit tárgyi metaforaként, szimbolikus gesztusként is érthetünk: már akkor is erősen úton volt, telis-teli puttonnal.

Egy valaha volt és történő élet 'eseményei' nyelvi közvetítés által válnak számunkra – a mindenkori mások, a megcélzott olvasók számára, vagyis az időbeli eseményektől és annak világától távolodó utókor számára – hozzáférhetővé. Ezek a nyelvi formát öltött dokumentumok egymástól meglehetősen különböző szövegtípusokat ölelnek fel: vannak közöttük a szó klasszikus értelmében vett „műfajok”, vagyis műfaji kódok szerint felépülő szövegek, illetve a kanonikus műfaji renden kívüli helyet foglaló úgynevezett „egyéb” írásos dokumentumok. (14.)

Mindezt a Csokonai-émlékezet szöveghagyománya kapcsán írja Borbély, de éppúgy igaz saját habilitációs értekezésének nyelvhasználati regisztereire is. Miközben a munka fejezeteit „műhelytanulmányoknak” nevezi (14) – tehát reflektált módon jelzi többek között pontosan érzett befejezetlenségüket, kísérleti jellegüket –, azzal a fajta diskurzuskeveredéssel is egészen bizonyosan tisztában van, amely hol itt, hol ott transzformál költészetet szaktudományos munkájának egy-egy félmondatából, kisbekezdéséből. „A születést ugyanis sokkal kevesebb pátosz veszi körül, mint a halált” – hangzik egy ártalmatlannak tetsző lakonikus megállapítás a 129. lapról, elviekben a Csokonai-témát illetően; mégis a kontextusgazdagság áldása és átka zúdul ránk e mondatokat a mából olvasva.

A gyönyörű és jelentéstelített kötetcím mellett az alcím kevésbé tud találóvá válni, hisz a *Tanulmányok Csokonairól* proposíció óhatatlanul pontatlan: több esetben ugyanis nem tanulmányok e fejezetek, hanem olykor többek, olykor kevesebbek annál. Az anyag egészében több monografikus igényű tanulmányok füzérének, ám mégsem tartható megnyugtatóan az illető nagyműfaj koherens tudományos témakifejtésének, hiszen a félbeszakadtság jeleit mutatja, érződik rajta, hogy a szerzőnek dolga lett volna még vele – amit Borbély számos helyen ki is nyilvánít. Mindebből persze aztán adódnak kisebb-nagyobb következetlenségek, szembeötlő megoldatlanságok. Látványosak például az önisméltések, amelyek egyértelműen az anyag összevarratlanságából adódó anomáliák (hogy a debreceni városkapukat védő árkokat szeméttel és ganéval kezdték egy idő után feltölteni, elmondja legalább háromszor). A 29. lapon Csokonai József és Diószegi Sára Mihály nevű elsőszülött fia 1774. július 13-án alig féléves, a rákövetkező 30. lapon viszont négy nap híján nyolc hónapos. Mindez azonban kizárólag azért említendő meg, mert jól mutatja a szakaszos, vissza-visszaröppenő írásmód természetrajzát, amelynek széteső, hektikus jellege Borbély Szilárd életének utolsó szakaszában – súlyosbodó betegségének árnyékában – több tekintetben, ám érthető módon felerősödött.

Az anyag első fejezetei a szélesebb, nem kifejezetten szakmai érdeklődésű közönséget célzóak Debrecen történetéről mesélve, ezért itt – mint Borbély fogalmaz – „a bibliográfiai utalások, hivatkozások nem terhelik meg a szöveget”, (11) legalább a korabeli városigazgatás felépítéséről szóló részben azonban indokolt lett volna láthatóbbá tenni a forrásul szolgáló szakirodalmi apparátust. Persze eleve kérdéses, hogy létezik-e annyira vegyes olvasóközönsége egyetlen, azért mégiscsak szaktudományos vállalkozásnak, mint amelyet a szerző feltételezett, s indokolt pra-

xissá tehető-e, hogy a jegyzetapparátussal az aktuális beszédmód függvényében hol szigorúbban, hol nagyvonalúbban bánunk egy ilyen műfajon belül. Borbély mindenesetre e Debrecen geográfiájával és urbanisztikájával igen alaposan foglalkozó felvezető részben ad leginkább engedményt a szépipróának. Páratlan érzékletességgel festi a szennyvíz, illetve a bomló állati és emberi ürülék szagától a nyári hőségben elviselhetetlenné váló város képét (például 23), ez az áradó korhitelesítő nyelvi plasztikusság azonban olykor mintha éppenséggel a mindenki által eleve is csupán csak feltételezhető történeti hűségnek tartana ellent. A leírás által színre vitt víziók, hanghatások és egyéb tapasztalások ugyanis sokszor egy olyasféle, retorikailag túlzottan is elragadtatott, hovatovább teátrális fikcionalizációban létesülnek, ahol Debrecen „vigasztalan” tájként áll elő, amelynek kopár infernalisztikája lehetetlen nem észlelni Borbély saját vigasztalan Debrecen-képét. Ez a személyes érdekltségű episztemológiai bonyodalom pedig azokban a mondatokban is ott lapul, amelyek a helyi villámcsapásról szóló tudósítás mesteri mikroelemzését övezik: „Az ítéletidő több halottat és maradványt hagyott maga után. Nyomában nagyobb lett a csend is.” (30.) Honnan tudjuk ezt? Egyáltalán milyen csend? – tehetjük fel a kérdést, ha akarjuk, bár jellemzően nem akarjuk, mert a mondat gyönyörű, és pontosan érteni véljük.

A kötet egyik generáltézise, hogy a Csokonai-életrajz megírásának („textualizálási folyamatának”) legnagyobb kihívását sokáig a decentrált, stabil és inherens szerzői pozíció nélküli Csokonai-szövegeknek a szerzői biográfiára való túlzottan egyoldalú ráerőltetése jelentette, mely e szövegtörzset kanonizációjának mintázatát is meghatározta, az életút szempontjából fontos és kevésbé fontos szövegek szelekcióját eredményezve. (17.) Ebben Borbély szerint a nagy első, Toldy Ferenc számára Kölcsey Ferenc Csokonai-recenziója jelentette az előszöveget, vagyis a „textualizálás archetextusát”. (18.) Azzal együtt, hogy a biografikus fixáltságnak ez a képlete jó eséllyel kiterjeszthető a legtöbb klasszikusunk esetére (még ha nem is mindig Toldy a ludas), vagyis a jelenségegyüttes nem Csokonai-specifikum, a kötet de-konstrukciós eljárásainak biztos kiindulópontjaként szolgál ez a belátás. Az már kérdésesebb, hogy a Csokonai-mítosz kiépülésének forrása valóban Kazinczy Csokonait illető, akár akaratlan ellennarratívája lenne, amely által a költő növekvő kedveltsége ellen keresett a széphalmi mester antidotumot (egyfajta ellenszérumot) az Árkádia-perben. „Csokonai mítosza tehát olyan mítosz, amely valójában ellenmítosz” (33) – fogalmaz Borbély. Kazinczy azonban nem feltétlenül Csokonaival verseng, sokkal inkább a Csokonai-örökség feletti diszponálás hatalmi jogáért, mindenesetre kettejük perszónáinak korabeli identitásalakzatai egyébként is meglehetősen eltérő – csaknem inkommensurábilis – konstellációkként rekonstruálhatóak. Borbély Szilárd ide kapcsolhatóan egy olyan markáns és meggyőző Csokonai-arcélt körvonalaz, aki „debreceniként” sohasem lett Debrecen polgára (cívus vagy concívus), csupán „lakós” volt benne az édesanyjánál. Ennek a „megtört” és jogilag tisztázatlan státusnak a tudatosítása pedig jobban érthetővé teheti Csokonai folyamatos utazásait, helykeresését, nyugtalanságát (74) – egy korai magyar *self made man* megtestesítőjeként. A városon belüli polgárok annak hatalmi rendjétől függtek – írja Borbély –, azonban „egy olyan szabálytörő életutat választó és befutó ember, mint amilyené Csokonai kényszerűségből vált, látszólag senkitől sem függött. De ez csak a látszat. Csokonai szabadsága azonban mégis a szabadságnak egy addig ismeretlen jelentését mutatta fel.” (54.) A korabeli rendi társadalom szigorú keretei között személyes szabadságot és szinte korlátlan függetlenséget adott ezek szerint Csokonai számára az, hogy

egy kollektív autonómiával bíró, tekintélynek és tiszteletnek örvendő közösségnek, Debrecen városnak a tagjaként határozhatta meg magát. Ez a jogállás – ahogy a korabeli jogi nyelv mondta – a „szabadosság”, vagyis a mástól való függés hiányát, az önmagával való teljes rendelkezés öntudatát adta meg neki, ami rendkívül ritka volt ebben a szigorúan a kötelmek és a szokások jegyében szerveződő világban. (56.)

Ezek a kutatási eredmények pedig izgalmasan dialogizálnak Szilágyi Márton Csokonai-monográfiájával¹ a „normális kivételes” segédfogalmával a középpontban, megvilágítva egyszerűsmind azt a Borbély által hangsúlyozott alapjellemzőt is, miszerint Csokonai az egyik első olyan irodalomtörténeti alak, aki önmagáról képet, pontosabban nyelvi megalkotott önképet kíván felmutatni az olvasók számára. (90.) Ennek a fajta, lényegében páratlan 18. századi önmárkázó (*self-branding*) teljesítménynek a jegyében szándékozik Csokonai többek között „erótikus Író” lenni, „érzékeny dalai” tehát már e szempontból is jóval többek, mint aminek látszanak. (143.)

Borbély Szilárd irodalomtörténeti munkásságának egyik legfontosabb hozadéka, hogy ráirányította a figyelmet az alkalmiság, az alkalmi költészet korszakban fundamentális érvényére. Erről az aspektusról már első, *A Vanitatum vanitas szövegvilágáról* (1995) című monográfiájának elején is beszél, de e kötetében is alapvető faktorként dolgozik vele. Mint figyelmeztet, „Csokonai írói pályáját az imitáció és az alkalmiság, vagyis a minták követése és a megszólalás esetlegessége szövi át és ez mozgatja sokáig írói aktivitását”. (169.) Ennek az alkalmiságnak az egyik legtisztább megvalósulása a *solennitas*, mely fogalom a kötet több részében is előkerül fontos csomópontként. Jót tett volna a könyvnek, ha egy adott helyen bővebben számot vetett volna vele, átfogóbban interpretálta volna a szerző, de a kötetegész teljes hálózatában mégis szépen kibontakozik, hogy mi is voltaképpen, miért is olyan fontos ebben a koncepcióban ez a bizonyos *solennitas*: olyan multimédiális, összművészeti esemény (főrangúak temetési szertartása, iskolai drámaelőadás, kollégiumi ünnep, főispáni installáció), mely rendszerint a nyilvánosságot és a közgondolkodást nagy erővel befolyásoló fórum, s melynek jellegzetes kora újkori funkciója a társadalmi és diszkurzív hatalmi reprezentáció konzerválása, amely egyesíti magában a látványt és a szimbolikus jelentések ismétlés általi bevézését, kollektivizálását, illetve lehetővé teszi, mediálja mindennek a szöveges rögzítését, írásos újraalkotását. (16; 27.) Az efféle spektakuláris, teátrális ünnepi eseménysorokhoz pedig Csokonai egyértelműen vonzódik – állítja Borbély. (212.) Ebben a kontextusban hangzanak el a Csokonairól így még soha el nem hangzó, a kötet legfontosabb eredményei közé tartozó megállapítások, miszerint a solennitás forгатókönyvszerű, ceremoniális struktúrájában – amelyben a rendek és a notabilitások megmutatkozása és szereplése rögzítve van – „létezik egy szabad szerep, ez pedig egyrészt a láthatatlan rendező, illetve a köszöntőversre felbérlet, rendszeren kívüli, a rendszert megtörő poétái.” (212.) Erről a rendezői vénáról (úgy is mint normatörő pedagógiáról) Szilágyi Márton is ír Csokonai-monográfiájában, de Borbély definitív érvénnyel gondolkodik a solennitások e performanciájáról, ezáltal a performanszok Csokonaijáról. Azon túl, hogy lehetetlen újfent nem utalni a halotti pompa (*pompa funebris*) motívuma kapcsán a Borbély-életmű karakteres belső

1 SZILÁGYI Márton, *A költő mint társadalmi jelenség: Csokonai Vitéz Mihály pályafutásának mikrotörténeti dimenziói*, Ligatura (Budapest: Ráció Kiadó, 2014).

intertextualitására, további fontos, Csokonai identitását illető következtetések is adódnak a so-lennitás e távlatából:

Ebbéli szenvedélyes érdeklődése vezetett a kollégiumi publicus praeceptori tisztségben is olyan struktúrák és térszervezési elképzelések kivitelezéséhez, amely a társadalmi tér átrendezésével a korabeli nyilvánosság rendjébe kontárkodott bele, ezzel kihívta maga ellen a rendi világ status quójára örködők ellenérzését. (211.)

A habilitációs anyag szövegelemzései általában véve nagyfokú aprólékosságot mutatnak a mikro-analízis érvényéig, mely lépték láthatóan programos igénnyel kíván hatással lenni a kutatói munkára. Ennek keretében tudhatjuk meg, hogy a Hatvan utcai ház és a hozzá tartozó ingatlanok jelentős hitellel voltak terhelve, amikor pedig a városi tanácsos Diószegi Mihály és felesége után 1786-ban az egyik kezes, Csokonai József is meghal, döntő fordulatot vesz a megárvult Csokonai család sorsa és az anya helye a város társadalmában, és ezt a megrendülést nemcsak a biográfiai textualizálás követi sokáig töredékesen, de Csokonai írói aktivitására, művészi gyakorlatára és életpálya-lehetőségeire is – kellően fel nem tárt – befolyást gyakorol. (66.) A pereskedés, a költözések, a pénzügyletek sűrű leírásai olyan meggyőző figyelemmel bontakoznak ki Borbély nyomán, amely összdinamika már önmagában is felér egy mindenkori habilitációs értekezés elvárható nóvumhordozó kvalitásával. Az édesanya egyébiránt minden újabb kutatás szerint is (pozitív) kulcsszereplő a Csokonai-életműben, mindenesetre megkapó, ahogy Borbély kiemeli: tudatosan hasonlítják anyjához Csokonai testi és lelki adottságait, benne találván meg méltó alkati előképét. (62.)

Egy efféle kötetnek nyilván minden olvasónál máshol találhatók a gyenge pontjai, amennyiben más-más részletéhez tud erősebben kapcsolódni. Csokonai Diogenész-féle kozmopolitiz-musa például nem biztos, hogy annak apolitikussága révén fogható meg a legjobban. (115.) Jelen sorok írója e tekintetben inkább Koselleck véleményét osztja, akinél még a diogenészi kozmo-politizmus is egy markáns politikai beszédmód és közösségfelfogás, ráadásul ebben a korszak-ban nem is csak egyféle kozmopolita-habitus van érvényben (sztoikus, római, neohumanista stb.). Így tehát a „nadas házba szorult kozmopolita” karakterét sem biztos, hogy egyedül Borbély elgondolása alapján érdemes elképzelnünk. Ahol viszont a leginkább eluralkodni látszik a vég-gig gondolatlanság, illetve a letisztulatlan értelmezői túlolvasás a kötetben, az a *Tempefői* térke-zelését illető fejezet. Azzal még tökéletesen egyet lehet érteni, hogy a színműben a szerző Cso-konai „a korabeli nyilvánosság, a politikai közbeszéd kliséihez folyamodott, s a nyilvánosság szövegalakzataihoz nyúlt akkor, amikor a korszak önkritikus nemességének retorikai archívu-mát aktualizálta ekkoriban keletkezett szövegeiben”. (190.) Az azonban már kevésbé egyértelmű és meggyőző, hogy a műben a szobabelsők és az utca válna a legfontosabb dramaturgiai jelzés-sé, s hogy a gróf palotájával átellenben lévő kis ház, a Tempefői háza közötti tér ezáltal válik ut-cává, vagyis köztérre. (193.)

A darab elején Rozália megszólalásaiban rendkívül lényeges szemantikai átrendeződés megy végbe. A monológban Rozáliának Horváth Úr Múzsájára vonatkozó kijelentése a Múzsza hagyományos toposzának újraértését egy konkrét szövegre vonatkoztatva vég-zi el, amelyet a retorika toposzaival való egybekapcsoltsága következtében az olvasó a

megfordítás eszközeként értelmezhet: a kozmikus világ végtelenségét Rozália az általa olvasott szöveg által megnyíló végtelensége kontemplálja. (196.)

Ezek azok a gondolatfutamok, ahol az önkontroll és az elaboráció fázisának zabolázó és tisztázó ereje, fokozata még nem tudott érvényesülni – s már nem is fog. Ilyeténképpen adódhat az a következtetés a *Tempefői* befejezetlenségével kapcsolatosan, hogy a „darab térhasználata és a valós terek diszkrepanciájának tarthatatlansága lerombolja a szöveg terét, és ezzel ellehetetleníti annak textualizálását is.” (205.) Ez a készülségi szint ugyanakkor izgalmasan mutatja fel azt a bizony olykor igen nehezen követhető, telített gondolatgomolygást, amely az értekező Borbély Szilárd szemléletmódjának zseniális ötletekkel tarkított, felvillanyozó komplexitását adja.

A megírás időbeli hektikusságát, sokszor esetlegesnek tűnő rétegzettségét ugyanakkor szépen oldja például az igen kompakt és sikerült *Új Esztendői Ajándék* című költemény tanulmányos elemzése, vagy a *Tempefőivel* rokon *Karnyóné* színdarab amannál jóval visszafogottabb (és tarthatóbb) interpretációja. De ide sorolható Vajda Julianna és Fábíán Julianna alakjainak újrapozicionálása is, mely alapjaiban gondolja újra (és kérdőjelezi meg) ama komáromi szerelem hagyományos felfogásának létjogosultságát, és sugall finoman alternatív hangsúlyokat:

felmerül az a gyanú, hogy a kapcsolatot nem Vajda Julianna táplálta a vágy és a reménység érzéseivel, hanem inkább a közvetítő, vagyis a kerítő funkcióját betöltő Fábíán Julianna. (131.)

A legzavaróbb azonban mégis az, hogy a Csokonait öt évvel túlélő Fábíán Julianna vajon miért hallgatta el emlékeit, hiszen az ekkorra már országos hírű költő életének legnehezebb pillanataiban állt mellette bizalmas lelki társként, versekkel is megtisztelt barátnőként [...]. Hallgatása ezért tesz fel számunkra néma kérdéseket. (134.)

Az utolsó mondat egyszersmind annak is újabb példája, amikor a szépíró és a történész egymásra kacsint egy-egy szekvenciában, s az ironia derűje felszabadítja a lelket, legalábbis egy kis időre.

A Lilla-kötet jelentőségét az irodalomtörténeti hagyománnyal egyetértőleg emeli ki Borbély, annak értelmezésében ugyanakkor – ismerős mintaként – markánsan egyéni, új hangsúlyokat, távlatokat alakít ki. Fontos meglátása, hogy ahogyan az irodalomtörténet és az oktatási gyakorlat a Lilla-szerelemhez nyúl, az sokkal inkább a 19. század végi elbeszélések szerelemdiskurzusában vagy éppen egy Ábrányi Emil által gondozott szerelemkultusz jegyében fogant, mintsem Csokonai 18. századi szerelemkoncepciója alapján. (141.) Pedig ez a szerelemfelfogás önértékében is jelentős, már csak azért is, mert Kisfaludy Sándor *Himfyjét* megelőzően nincs rá példa, hogy egy egész könyv a házasságtól függetlenített szerelmi érzést önmagáért való módon tenné a beszéd tárgyává. (160.) Miként saját szerzői szerepét is más poéták életmintáinak imitációjaként mutatja fel Csokonai – állítja Borbély –, műveiben rendre különféle mintaszövegekhez igazodik, a nagy archetextus pedig itt az a bizonyos *Himfy*, s csak sajnálni lehet, hogy az adott mű szerepének adekvát kibontása a Lilla-kötet koncepcióját illetően torzó marad a habilitációban, s épp a *Himfy*hez nincsen kellőképpen visszakötve az elemzés. (167–168.) A Halál-allegorézis párhuzamos olvasati lehetősége ugyanakkor, jellemző módon, többször is előkerül az érvvezetésben, határozott intencionáltsággal: „A Lilla-kötet kulcsa nem a Szerelem, hanem a Halál

allegorikus olvasata.” (154.) „[S]zerelem és a halál szorosan összefonódva képzelhető csak el ebben a szerelemfelfogásban.” (184.) Minden jel szerint több mint pusztá véletlen, hogy a lezáratlanságba, befejezetlenségbe futó kötetzáró rész szintén (és még egyértelműbben) a halál tétjei körül forog.

A kiadandó anyag gondozása kivételes eljárást jelent minden hasonló esetben, hiszen a posztumusz jelleg különleges felelősséget ró a szerkesztőkre. Ezen a köteten tökéletesen látszik az a fajta kollegiális szeretet, melynek fényében itt nem is kötetgondozásról, hanem egyenesen gondoskodásról beszélhetünk. Mind Szilágyi Márton előszava, mind Debreczeni Attila utószava tanulmányértékű főhajtás, ihletett és az érzelmi vonatkozásokat is felvállaló, mégis a tőlük oly megszokott fegyelmezett szakszerűséggel kommunikáló szövegmű, melyek kettőse méltó módon keretezi, öleli körbe Borbély Szilárd utolsó szaktudományos munkáját. Nem jelentéktelen adalék, hogy a szöveg gondozás és a jegyzetapparátus véglegesítését, illetve a névmutató elkészítését Debreczeni-Veisz Bettinának köszönhetjük, aki Borbély Szilárd nagyrabecsült PhD-hallgatója volt, amíg lehetett. Egy olyan bensőséges és minőségi kör, egy olyan egész kis szakmai család bábáskodott tehát az anyag nyomtatott születésénél, amely önmagában is különlegessé, az örök barátság egyfajta státuájává avatja a kötetet.

Nem meglepő, hogy Borbély a kilencvenes évek „újraolvasó” generációjának képviselője. Ebből a szempontból egyáltalán nem outsider, még ha olykor annak is akar látszani. Mert az az örökbecsű gondolata például, hogy a mindenkori irodalmi mű nem egy *személy* alkotása, hanem *személytelen* és *személyközi* rendszerek összjátékának eredménye, ugyanúgy bőséggel tartalmaz hermeneutikai vagy éppen posztstrukturalista előfeltevéseket, mint számos jeles pályatársaé. Az a sokszor, de nem feltétlenül mindig provokatív „legendahántás”, amit pedig e kötetben például Fábián Julianna „szalonja” kapcsán csinál, szintén ismerős lehet több közvetlen kollégája tekintetében is. Szerzőnk kiemelkedő, kivételes tehetségű lírikus, tehetséges prózaíró és tehetséges irodalomtörténész – s már e sokoldalúságában is zseniális. Az újraolvasó-kiadványok nemzedékének gazdag karriert befutó tagjaként közreműködött az ezredforduló nagy „mítoszroncsolásában”, hogy kis történeteket kínáljon fel a metanarratívák helyére, amiért mi nagyon szerettük és mindmáig szeretjük őt fikciós és nem fikciós szövegeiben egyaránt, hogy ezek nála fellelhető bőséges átmeneteiről ne is beszéljünk. A gyászkeretes kötet címlapillusztrációja „Russzó” síremlékével igazából minden: a sziget, az ég, a fák, a víztükör, a múlás, a poézis, Árkádia. Csokonai Vitéz Mihály és Borbély Szilárd számára is.